

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain 1 §:n muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan maatalousyrittäjien työterveyshuollon kehittämistä. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslakiin esitetään lisättäväksi säännökset, joiden perusteella työterveyshuoltoon liittynyt maatalousyrittäjä saisi alennusta lakisääteisestä työtapaturmavakuutusmaksustaan. Työterveyshuoltoon liittyneen maatalousyrittäjän vakuutusmaksu olisi 20 prosenttia alempi kuin järjestelmään liittymättömän maatalousyrittäjän vakuutusmaksu. Näin maatalousyrittäjän oman toiminnan kannustinvaikeus tapaturmien ja ammattitautien ehkäisyssä ja työkyvyn ylläpidossa olisi entistä välittömämpää.

Maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa tehostetaan nykyiseen tapaan yleistä työterveyshuoltoa vastaavasti. Sitä varten ehdotetaan perustettavaksi maatalousyrittäjien työterveyshuollon keskusyksikkö työterveyshuollon valtakunnallista organisoimista,

opastusta ja seuranta sekä markkinointia varten. Mainitun keskusyksikön tehtävänä olisi kehittää maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa ottaen huomioon koko työterveyshuollon tavoitteet.

Valtio rahoittaisi maatalousyrittäjien työterveyshuollon kehittämisestä johtuvat lisäkustannukset kunnille ja ehdotetusta uudistuksesta edellä mainitulle keskusyksikölle aiheutuvien lisäkustannusten rahaliikenne ohjattaisiin nykyiseen tapaan kansaneläkelaitoksen kautta. Kansaneläkelaitos maksaisi korvausta myös maatalousyrittäjille sairausvakuutuslain mukaisesti tarvittavista työterveyshuollon palveluista.

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Maatalous on tapaturma- ja ammattitautitalojen perusteella varsin riskialtis elinkeino. Myös työkyvyn ylläpito on maatalouden ikärakennekin huomioon ottaen välttämätöntä. Maatalouden rakennekehitys EU-tilanteessa muuttuu. Maatalousyrittäjien eläkelain mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluvat vain yli viiden peltotehtaarin suuriset maatilat. Vuoteen 1996 mennessä tilojen määrä oli supistunut noin 90 000. Arviot osoittavat johdonmukaisesti, että tilaluku tulee laskemaan ja, että tilakokoaan kasvattavat tilat ovat kooltaan jo nyt muita selvästi suurempia. Maatalousyrittäjien lukumäärän on arvioitu vuoteen 2005 mennessä lähes puoliintuvan ja maatalousyrittäjien eläkelain piiriin kuuluvia tiloja arvioidaan olevan noin 50 000. Maatalouden rakennekehityksen johdosta tuotantoa jatkavien viljelijöiden työ- ja toimintakyvyn säilyttäminen ja terveyshaittojen ehkäiseminen sekä tapaturmien torjunta muodostuu entistä tarpeellisemmaksi. Maatalouden rakennekehitys heijastuu myös muiden maatalousyrittäjien toimintaan.

Työterveyshuollon tehtävä on ehkäistä työperäisiä sairauksia poistamalla ja vähentämällä työn, työympäristön ja työmenetelmien terveysvaaroja sekä edistää jo sairastuneiden selviytymistä työssään. Viime aikoina työterveyshuollon tehtäväkentässä on pyritty painottamaan työkykyä ylläpitävän toiminnan tärkeyttä. Hyvä työterveyshuolto perustuu eri alojen yhteistyöhön ja monitieteiseen pohjaan työn ja terveyden välisistä suhteista ja niiden hallinnasta. Työterveyshuollon tehtäviin ei sen sijaan kuulu kansanterveislain mukainen kunnan tehtäviin kuuluva varsinainen sairaanhoito.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö

Maatalouden työterveyshuolto perustuu vuoden 1979 alussa voimaan tulleeseen työterveyshuoltolakiin (743/1978), jossa on säännökset työterveyshuollon perussisällöstä ja järjestämistä.

Työterveyshuoltoon kuuluminen on maatalousyrittäjälle vapaaehtoista, mutta tämä on

velvollinen järjestämään tilalla käyttämilleen vieraille työntekijöille työnantajana työterveyshuollon palvelut. Kunnalla on kansanterveislain 14 §:n perusteella velvollisuus järjestää kunnan alueella toimiville maatalousyrittäjille työterveyshuoltolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä tarkoitettua työterveyshuoltoa. Kunnan velvollisuutta näiden palvelujen järjestämiseen on perusteltu sillä, että näin voidaan turvata työterveyshuoltopalveluiden tarjonta maan kaikissa osissa.

Maatalousyrittäjien työterveyshuollon järjestämisessä noudatetaan soveltuvin osin työterveyshuoltolain ja kansanterveislain määräyksiä. Maatalousyrittäjän käsite on määritelty maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 1 §:n 2 momentissa. Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan maatilatalouden harjoittajaa, kalastajaa ja poronmestajaa sekä perheyrittäjien jäsentä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) perusteella työterveyshuoltoon liittynyt maatalousyrittäjä on velvollinen suorittamaan terveyskeskusselle asetuksella säädettävien perusteiden mukaan määräytyvät maksut ja korvaukset työterveydenhuollon eri toimenpiteistä ja toiminnoista. Maksujen ja korvausten perusteet on määrättävä sellaisiksi, että ne peittävät kunnalle keskimäärin aiheutuvat todelliset kustannukset. Maatalousyrittäjien työterveyshuollon kustannuksista voi hakea korvausta kansaneläkelaitokselta palvelujen järjestämistavasta riippuen joko kunnallinen terveyskeskus tai yrittäjä itse.

Kansaneläkelaitos maksaa sairausvakuutuslain 29 §:n perusteella korvausta yrittäjälle ja muulle omaa työtään tekeväälle työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuneista työterveyshuoltolain 2 §:n mukaisista kustannuksista. Korvauksen määrä on 50 prosenttia tarpeellisista ja kohtuullisista kustannuksista yrittäjäkohtaiseen laskennalliseen enimmäismäärään perustuen. Yrittäjien työterveyshuollon kustannuksia varten on määritelty kaksi enimmäismäärää, joiden suuruus määräytyy sen mukaan, sisältyykö toimintaan työpaikalla tehtyjen työolosuhdeselvitysten ja työpaikkaselvitysten kustannuksia vai ei. Enimmäismääriä tarkistetaan vuosittain yleistä kustannuskehitystä vastaavasti.

Maatalousyrittäjän työolosuhdeselvitys on maatalousyrittäjälle maksuton, kun selvityksen tekee terveyskeskus.

Jos terveyskeskus on antanut yrittäjälle työterveyshuoltopalveluksia, on terveyskeskusta ylläpitävällä kunnalla oikeus saada kansaneläkelaitokselta sairausvakuutuslain 30 b §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä käyttäen se osa antamiensa työterveyshuoltopalveluksien kustannuksista, jonka kansaneläkelaitos olisi velvollinen suorittamaan vastaavana korvauksena yrittäjälle. Maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamista koskevan lain (859/1984) perusteella kunnalla on lisäksi oikeus saada valtion varoista korvausta maatalousyrittäjien työterveyshuoltoon kuuluvan tilakäynnin tai työpaikkaselvityksen aiheuttamista kustannuksista se osa, josta ei ole maksettu korvausta sairausvakuutuslain mukaan. Valtion varoista suoritettavan korvauksen myöntää ja maksaa kansaneläkelaitos.

2.2. Työterveyshuollon ja tapaturmavakuutuksen välinen suhde

Maatalous on yritysmuotonsa johdosta riskialtis tapaturmille ja ammattitaudeille. Siten viljelijöiden työ- ja toimintakyvyn säilyttäminen ja terveyshaittojen ehkäiseminen on erityisen tarpeellista, vaikka työterveyshuoltolaisissa ei ole velvoittavaa säännöstä omaa työtä tekevien vaarojen ehkäisemiseksi. Työterveyshuollon vapaaehtoisen ennaltaehkäisevän toiminnan on osoitettu vaikuttaneen maatalousyrittäjien sairauksien ja heidän kokiensa oireiden esiintymistiheyteen. Tapaturmat ja ammattitaudit, joista aiheutuvat haitat korvataan maatalouden tapaturmavakuutuksen kautta, ovat merkittävä terveysvaara ja huomattava työkyvyttömyyden syy maataloudessa. Lisäksi maatalouden työtapaturmat ovat usein vakavampia kuin muilla aloilla. Myös tapaturmien sattumiseen voidaan vaikuttaa tiedottamalla oikeista työtaivoista ja -oloista sekä työterveyshuollon muilla toimintatavoilla.

Vuoden 1997 alusta voimaan tulleen maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muutoksella (902/1996) siirryttiin osittain riskiperusteiseen vakuutusmaksuun, jotta vakuutusjärjestelmän työvahinkojen ennaltaehkäisevä toiminta korostuisi. Muutosta perusteltiin maatalousyrittäjien riskitietoisuuden lisäämisellä. Tavoitteena on saada maatalousyrittäjä kehittämään omaa toimintaa sel-

laiseksi, että vahinkoalttius pienenee, jolloin maatalousyrittäjä voi saada alennusta tapaturmavakuutusmaksuihinsa. Korvattujen työvahinkojen määrä vaikuttaa vakuutusmaksujen suuruuteen.

Jotta maatalousyrittäjä hyötyisi työterveyshuoltopalveluiden käyttämisestä, on tarkoituksenmukaista täydentää ja kehittää edelleen tapaturmavakuutuksen maksuperusteita siten, että työterveyshuoltoon kuuluminen olisi peruste alennetulle vakuutusmaksulle. Tällöin maatalousyrittäjän oman toiminnan kannustinvaikutus olisi entistä välittömämpää. Työterveyshuoltoon perustuvan maksualennuksen olisi oltava samansuuntainen vahinkojen määrään perustuvan vakuutusmaksun alennusjärjestelmän kanssa. Työterveyshuollon perusteella saatava maksualennus ei kuitenkaan saisi yksittäistapauksessa kumota tapahtuneista ja korvatuista työvahingoista aiheutunutta vakuutusmaksun korotusta, jotta vakuutusmaksun riskiperusteisuus säilyisi yksilötasolla.

3. Nykytilan arviointi

Tutkimuksin on voitu osoittaa, että työterveyshuollon toimenpiteillä voidaan vähentää maatalousyrittäjien pitkäaikaissairastavuutta sekä tuki- ja liikuntaelinten oireita. Myös tapaturmien ja ammattitautien ehkäisemisen kannalta on maatalousyrittäjien työterveyshuoltotoiminnan tehostaminen arvioitu erityisen tärkeäksi.

Maatalousyrittäjien työterveyshuollon toteuttamisessa on kuitenkin ollut monenlaisia kuten esimerkiksi terveyskeskusten voimavaroihin liittyviä ongelmia. Kuntakohtaiset erot työterveyshuollon toimivuudessa ovat edelleen huomattavia. Työterveyshuoltoon liittyneiden maatalousyrittäjien osuus kaikista viljelijöistä on jatkuvasti ollut alle puolet. Keskeisiä alhaista liittymisastetta selittävinä tekijöinä on nähty vähäinen markkinointi ja virheelliset käsitykset työterveyshuollon palveluiden sisällöstä.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1. Keskusyksikön perustaminen

Maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa ei ole tarkoituksenmukaista irroittaa yleisestä työterveyshuollosta. Järjestelmän kehittämiseksi tulisi kuitenkin maatalousyrittäjien työ-

terveyshuollon palvelutuotannon valtakunnallista organisoitua, opastusta ja seurantaan varten perustaa Työterveyslaitoksen yhteyteen maatalousyrittäjien työterveyshuollon keskusyksikkö. Sen tehtävänä olisi yhteydenpito terveyskeskuksiin sekä opastaa, kouluttaa ja kannustaa terveyskeskuksia maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa koskevissa asioissa. Keskusyksikölle kuuluisi myös maatalouden asiantuntijoiden työterveyshuoltoon liittyvästä koulutuksesta ja ohjauksesta huolehtiminen. Lisäksi sen tulisi toimia markkinointiorganisaationa sekä maatalousyrittäjien edistämisen suuntaan. Keskusyksikkö osallistuisi terveyskeskuksen pyynnöstä myös maatalousyrittäjiin suoranaisesti kohdistuvaan opastukseen ja neuvontaan sekä työkykyä edistävään toimintaan ja tarvittaessa muuhunkin palvelutuotantoon. Tarkoituksena on, että keskusyksikkö palvelisi mahdollisimman tehokkaasti maatalousyrittäjien työterveyshuollon jatkuvaa kehittämistä ja koko työterveyshuollon tavoitteita.

Keskusyksiköstä aiheutuvat kustannukset koostuvat pääasiallisesti Työterveyslaitoksen lisääntyneistä arviolta noin kahden miljoonan markan suuruisista palkkakustannuksista. Keskusyksikön kustannukset rahoitettaisiin valtion osuudella maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista säädetyn lain perusteella. Tästä toiminnasta saisi aiheutua kustannuksia enintään 10 prosenttia maatalousyrittäjien työterveyshuollon kokonaiskustannuksista.

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee Työterveyslaitoksen tulosopimuksen yhteydessä myös maatalousyrittäjien työterveyshuollon vuotuiset kokonaiskustannukset keskusyksikön toimintakustannusten korvaamisen pohjaksi maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista säädetyn lain perusteella. Näitä määrärahoja ei lasketa kuuluvaksi Työterveyslaitoksen normaalin valtionavun piiriin. Kansaneläkelaitos hoitaisi keskusyksikön tarvitsemien valtion varojen ohjauksen Työterveyslaitokselle. Keskusyksikkö tuottaisi myös terveyskeskusten tilaamia maksullisia palveluksia maatalousyrittäjille. Näistä palveluista maatalousyrittäjä maksaa oman osuutensa ja kansaneläkelaitos suorittaa korvauksen terveyskeskukselle sairausvakuutuslain säännösten mukaisesti. Tarkoitus on, että ehdotetun keskusyksikön maksuliikenne

ohjautuisi myös kyseisten palveluiden osalta kansaneläkelaitoksen kautta. Tästä säädetään laissa maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista 1 §:n 2 momentissa.

Ehdotetulla muutoksella täydennetään voimassa olevaa maatalousyrittäjien työterveyshuollon korvausjärjestelmää. Ehdotetun muutoksen lisäksi edelleen jäisi voimaan nykyjärjestelmän mukainen valtion osuus maatalousyrittäjien työterveyshuollon kustannuksiin sekä kunnan ja kuntaliiton oikeus saada korvausta sairausvakuutuslain säännösten perusteella.

4.2 Alennus tapaturmavakuutusmaksuun työterveyshuoltoon kuulumisen perusteella

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmää esitetään muutettavaksi niin, että työterveyshuoltoon liittyminen ja määrättyjen edellytysten täyttäminen alentaisivat maatalousyrittäjän tapaturmavakuutusmaksua. Alennuksen suuruudeksi ehdotetaan 20 prosenttia. Muutoksen tavoitteena on korottaa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän ennaltaehkäisevän toiminnan merkitystä.

Alennus esitetään myönnettäväksi jo siinä vaiheessa, kun maatalousyrittäjä työterveyshuoltoon liittyessään tai myöhemmin on sopinut työolosuhteiden selvittämiseksi tehtävästä työpaikkakäynnistä. Vaikka työpaikkakäynnistä sopiminen olisi ehdotuksen mukaan riittävä peruste alennuksen saamiselle neljän ensimmäisen vuoden aikana, on tarkoitus kuitenkin, että ensimmäinen työpaikkakäynti suoritettaisiin mahdollisimman pian työterveyshuoltoon liittymisen jälkeen. Ensimmäisen työpaikkakäynnin jälkeen alennusjakso olisi aina neljä vuotta edellisestä työpaikkakäynnistä, joten alennuksen jatkuminen edellyttää uutta työpaikkakäyntiä aina ennen kuin edellisen työpaikkakäynnin suorittamisesta on ehtinyt kulua neljä vuotta. Ehdotettu neljän vuoden aikaväli vastaa hyvälle työterveyshuoltokäytännölle yleisesti asetettuja edellytyksiä. Alennus ehdotetaan myönnettäväksi myös silloin, kun maatalousyrittäjä on liittynyt työterveyshuoltoon, mutta työterveyshuolto ei oman toimintansa vuoksi ole voinut järjestää työpaikkakäyntejä edellä tarkoitettussa ajassa. Tässä tapauksessa alennuksen saisi työterveyshuollon asiasta antaman selvityksen perusteella. Alennusoi-

keutta ei sen sijaan olisi siinä tapauksessa, että maatalousyrittäjä kieltäytyy työpaikkakäynnin suorittamisesta tai työpaikkakäynti jää suorittamatta jostakin muusta maatalousyrittäjistä itsestään riippuvasta syystä.

Järjestelmän yksinkertaisuuden vuoksi alennus ehdotetaan myönnettäväksi täysin kalenterivuosiin tapaturmavakuutuksen päättymisvuotta lukuunottamatta, jolloin alennus voi koskea vuotta lyhyempää ajanjaksoa. Terveyskeskusten ja maatalousyrittäjien eläkelaitoksen välille ei ole tarkoitus rakentaa automaattista tietojensiirtomahdollisuutta vakuutusmaksualennusjärjestelmän toimeenpanoa varten, mistä johtuen tiedot työterveyshuoltoon kuuluvista ja vakuutusmaksualennuksen saamisen edellytykset täyttävistä maatalousyrittäjistä tulisi olla maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa jo hyvissä ajoin ennen vuotuisten vakuutusmaksujen laskenta-ajan kohtaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että oikeus vakuutusmaksualennukseen määräytyisi aina vakuutusmaksun kohdistumisvuotta edeltävän lokakuun ensimmäisen päivän tilanteen mukaisesti. Seuraavaan kalenterivuoteen kohdistuvat tapaturmavakuutusmaksut perittäisiin alennettuna niiltä maatalousyrittäjiltä, jotka sanottuna päivänä täyttävät vakuutusmaksualennuksen saamisen edellytykset. Työterveyshuoltoon liittyminen tai siitä eroaminen loppuvuoden aikana ei vaikuttaisi millään tavalla vielä seuraavan vuoden vakuutusmaksuun vaan vasta sitä seuraavana vuonna.

Ehdotettu vakuutusmaksualennusjärjestelmä olisi rinnakkainen vuoden 1997 alusta voimaan tulleen vakuutusmaksualennusjärjestelmän kanssa, jonka perusteella maatalousyrittäjältä perittävän tapaturmavakuutusmaksun suuruus on sidoksissa hänelle korvattujen työvahinkojen määrään. Kummankin järjestelmän tavoitteena on ennaltaehkäisevien toimenpiteiden merkityksen korostaminen ja sitä kautta tapaturmavakuutusjärjestelmästä korvattavien työvahinkojen aleneminen.

5. Esityksen vaikutukset

5.1. Taloudelliset vaikutukset

Maatalousyrittäjien työterveyshuollon tehostaminen merkitsisi, että karkean arvion mukaan enimmillään yhtenä vuonna voisi tulla 10 000 uutta tilakäyntiä tehtäväksi vuosittain. Näiden tilakäyntien kokonaiskustannukset,

jotka sisältäisivät työterveyslääkärin ja -hoitajan kulut, olisivat arviolta 8,4 miljoonaa markkaa vuodessa. Tästä korvataan maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta annetun lain perusteella puolet ja muu korvattava osuus tulisi sairausvakuutuslain perusteella. Järjestelmän alkuvaiheessa uudistuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat yhteensä noin kuusi miljoonaa markkaa, joka jakautuisi edellä mainituin tavoin.

Perustettavaksi esitetystä keskusyksiköstä aiheutuvat kustannukset muodostuvat pääasiallisesti lisääntyneistä palkkamenoista. Yksikön tehtävien hoitamiseen tarvittavat vuosittaiset palkkamenot olisivat arviolta noin kaksi miljoonaa markkaa.

Pysyvän lain mukaan keskusyksikölle saa ohjata valtion varoja enintään 10 prosenttia maatalouden työterveyshuollon kokonaiskustannuksista. Uudistuksen alkuvaiheessa perustettavaksi esitetystä keskusyksiköstä arvioidaan aiheutuvan palkkamenoina noin kaksi miljoonaa markkaa. Koska maatalouden työterveyshuollon kokonaismenot ovat vuositasolla noin 14 miljoonaa markkaa, uudistuksen alkuvaiheessa työterveyslaitokselle on ohjattava 15 prosenttia mainituista kokonaiskustannuksista.

Vakuutusmaksujärjestelmän toimeenpanosta aiheutuu maatalousyrittäjien eläkelaitokselle sen voimaantulovaiheessa noin 3,5 miljoonaa markan kertaluontoinen kustannus, josta valtion suora kustannusosuus on noin 1,5 miljoonaa markkaa. Tämän jälkeen järjestelmän ylläpidosta aiheutuu kustannuksia vuosittain noin 0,8 miljoonaa markkaa, mistä valtion kustannettavaksi jäävä osuus on noin 0,2 miljoonaa markkaa. Alennusjärjestelmän toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset otetaan erillisenä osana huomioon sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa perusteissa, joissa määritellään muun muassa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän toimeenpanosta aiheutuvat kohtuulliset hoitokustannukset.

Voidaan arvioida, että maatalousyrittäjien työterveyshuollon kehittämisestä vastaavan keskusyksikön perustaminen samoin kuin työterveyshuollon perusteella myönnettävä alennus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusmaksuun tulevat asettamaan uusia vaatimuksia työterveyshuollon järjestämiselle paikallisissa terveyskeskuksissa. Maatalousyrittäjien työterveyshuollon toteuttamisesta kunnille aiheutuvat lisäkustannukset kustanne-

taan valtion varoista sen mukaisesti, kun laissa maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista ja sairausvakuutuslaissa säädetään. Esityksellä ei ole tarkoitus siirtää kuntien vastuulle maatalousyrittäjien työterveyshuollon laajentumisesta aiheutuvia lisäkustannuksia.

Vakuutusmaksujärjestelmällä on tarkoitus korostaa työvahinkoja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden merkitystä ja onnistuessaan tämä merkitsee maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän mukaisten korvausmenojen alentamista, mikä omalta osaltaan vähentää myös valtion vastuulla olevaa osuutta järjestelmän aiheuttamista kustannuksista. Esitettyjen muutosten vaikutusta korvausmenoon on kuitenkin mahdoton arvioida markkamääräisesti.

5.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Keskusyksikkö ehdotetaan perustettavaksi erilliseksi organisaatioksi Työterveyslaitoksen yhteyteen. Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettu laki (159/1978) mahdollistaa keskusyksikön perustamisen ilman erillistä lain muutosta.

Vastaavasti vakuutusmaksujärjestelmän toimeenpano tapahtuu varsinaisesta työterveyshuoltojärjestelmästä erillään ja sen toimeenpanosta vastaa maatalousyrittäjien eläkelaitos. Työterveyshuollon toimeenpanosta vastaavien terveyskeskusten, maatalousyrittäjien työterveyshuollon keskusyksikön ja maatalousyrittäjien eläkelaitoksen toiminnot on tässä vaiheessa tarkoituksella pidetty itsenäisinä. Tarkoituksenmukaista kuitenkin olisi, että muutaman vuoden kuluttua, kun järjestelmien toimivuudesta on saatu käytännön kokemusta, tilanne arvioidaisiin uudestaan.

5.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Ehdotetulla vakuutusmaksualennusjärjestelmällä ei ole tarkoitus muuttaa vakuutettujen osuutta maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän kokonaiskustannuksista. Koska vakuutetuilta perittävien vakuutusmaksujen yhteismäärä ei muutu, merkitsee työterveyshuoltoon kuuluminen ehdotetulla tavalla tapaturmavakuutusmaksun alenemista ja vastaavasti työterveyshuollon ulkopuolella oleminen korotusta tapaturmavakuutusmaksuun nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Yleisellä tasolla vakuutusmaksumuutoksen painottuminen riippuu muun muassa työterveyshuoltoon kuuluvien ja siihen kuulumattomien maatalousyrittäjien keskinäisestä suhteesta. Sen sijaan yksittäisen, alennuksen saamisen edellytykset täyttävän maatalousyrittäjän vakuutusmaksu on aina 20 prosenttia alempi kuin siinä tapauksessa, että hänellä ei olisi oikeutta alennukseen.

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukainen vakuutusmaksu on nykyisin keskimäärin noin 500 markkaa vuodessa. Äärirajat, joiden sisälle tämä keskimääräinen vakuutusmaksu voi esitetyn muutoksen johdosta asettua, ovat noin 400 ja 600 markkaa. Vakuutusmaksu asettuu äärirajaansa vain siinä tapauksessa, että työterveyshuoltoon kuuluvia tai siihen kuulumattomia on hyvin vähän. Jos maatalousyrittäjistä noin puolet kuuluu työterveyshuoltoon, asettuu keskimääräinen vakuutusmaksu työterveyshuoltoon kuuluvilla noin 450 markkaan ja siihen kuulumattomilla noin 550 markkaan.

Maatalousyrittäjien työterveyshuollon tehostamisella pyritään ennaltaehkäisemään maatalousyrittäjille sattuvia työvahinkoja. Jos muutokset toteutuvat tämän tavoitteen mukaisesti, merkitsee se maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän mukaisten korvausmenojen alenemista, mikä puolestaan alentaa maatalousyrittäjien maksuosuutta yleisesti ja pienentää yksittäiseltä maatalousyrittäjältä perittävän vakuutusmaksun suuruutta.

6. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Esityksen valmistelun yhteydessä on kuultu kansaneläkelaitosta, maatalousyrittäjien eläkelaitosta, Suomen kuntaliittoa, Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto MTK ry:tä ja Työterveyslaitosta. Esityksen muutosehdotukset perustuvat sosiaali- ja terveysministeriön asettaman maatalousyrittäjien työterveyshuollon kehittämistä selvittäneen työryhmän (STM 1997:32) ehdotuksiin.

Lisäksi ehdotuksen valmisteluvaiheessa on käyty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa kuntalain 8 §:n (365/1995) mukaisesti neuvottelut esityksen kunnallistaloudellisista vaikutuksista.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen ja se on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

8. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki maatalousyrittäjien työterveyshuoltolain eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista

1 §. Pykälässä säädetään valtion varoista korvattavaksi Työterveyslaitokselle maatalouden työterveyshuollon valtakunnallista organisoimista varten perustettavasta keskusyksiköstä aiheutuvat kustannukset. Nämä kustannukset voivat kuitenkin olla enintään 10 prosenttia maatalouden työterveyshuollosta aiheutuvista kokonaiskustannuksista. Nämä kokonaiskustannukset määritellään vuosittain Työterveyslaitoksen tulosopimuksen yhteydessä

Lisäksi ehdotetaan, että yksiköllä olisi oikeus peräi tuottamistaan palveluista maksuja tai palkkioita. Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) perusteella Työterveyslaitoksen suoritteista perittäviä maksuja vahvistettaessa on soveltuvin osin otettava huomioon mitä maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään.

Voimaantulosäännös. Uudistuksen alkuvaiheessa perustettavaksi esitetyn keskusyksikön palkkamenojen arvioidaan olevan noin kaksi miljoonaa markkaa. Siten tämän keskusyksikön toiminnasta aiheutuvia tarpeellisia ja kohtuullisia kustannuksia korvataan vuosina 1999—2005 siltä osin kuin ne ovat 15 prosenttia maatalouden työterveyshuollon kokonaiskustannuksista kuitenkin siten, kun sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää Työterveyslaitoksen tulosopimusta vahvistettaessa.

1.2. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki

17 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi

4 momentti, jossa säädettäisiin edellä yleisperusteluissa tarkemmin kerrotun vakuutusmaksualennusjärjestelmän toimeenpanosta. Vakuutusmaksujärjestelmä koskisi työterveyshuoltoon liittyneitä maatalousyrittäjiä, jotka hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti ovat määräjain suoritettavien työpaikkakäyntien piirissä.

21 §. Pykälässä säädetään maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisista vapaaehtoisista vakuutuksista.

Pykälän 2 momentissa säädetään vapaaehtoisen työajan vakuutuksen vakuutusmaksun suuruudesta ja siinä olevaan viittaussäännöksen ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos sen johdosta, että lain 17 §:ään, johon viittaus kohdistuu, on lisätty uusi 4 momentti. Maatalousyrittäjä, jonka tapaturmavakuutus perustuu vapaaehtoiseen vakuutukseen, saisi vakuutusmaksualennuksen samoin perustein kuin pakollisen tapaturmavakuutuksen piiriin kuuluva maatalousyrittäjä.

Maatalousyrittäjä voi ottaa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisen vakuutuksen myös muita kuin työssä sattuvia tapaturmia varten eli niin sanotun vapaa-ajan vakuutuksen, mutta ehdotettua vakuutusmaksualennusjärjestelmää ei sen luonteen vuoksi ole tarkoitus soveltaa tässä vakuutuksessa.

22 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin maatalousyrittäjien eläkelaitoksen oikeudesta saada vakuutusmaksualennusjärjestelmän toimeenpanossa tarvittavia tietoja terveyskeskuksilta. Vakuutusmaksualennusjärjestelmän toimuuden ja sille asetettujen tavoitteiden seuranta samoin kuin vakuuttamiseen liittyvät erityistilanteet edellyttävät, että maatalousyrittäjien eläkelaitoksella on mahdollisuus saada tarvittavat tiedot myös muista kuin vakuutetuista maatalousyrittäjistä.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999

ja sitä ehdotetaan sovellettavaksi ensimmäisen kerran määrättäessä tapaturmavakuutusmaksuja vuodelle 2000.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi ajankohdasta, jonka kuluessa uusi työpaikkakäynti tulisi suorittaa niiden maatalousyrittäjien osalta, jotka ovat liittyneet työterveyshuoltoon jo ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Säännöksen mukaan työpaikkakäyntiä koskevan edellytyksen katsotaan täyttyvän neljän vuoden ajan lain voimaantulosta, jos maatalousyrittäjä jo ehdotetun lain voimaantullessa kuuluu työterveyshuollon piiriin. Tällainen menettely on pe-

rusteltua järjestelmän toimeenpanon kannalta, koska sen avulla voidaan välttyä selvittämästä jo lain voimaantulohetkellä työterveyshuollon piiriin kuuluvan maatalousyrittäjän viimeisen työpaikkakäynnin ajankohdasta. Alennuksen saaminen jatkossa edellyttää, että uusi työpaikkakäynti suoritetaan tai siitä sovitaan neljän vuoden kuluessa lain voimaantulosta lukien.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista 14 päivänä joulukuuta 1984 annetun lain (859/1984) 1 §:ään uusi 2 ja 3 momentti, seuraavasti:

1 §

Valtion varoista korvataan sen lisäksi mitä edellä 1 momentissa säädetään Työterveyslaitokselle sen kansaneläkelaitokselle tekemän tilityksen perusteella maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa ohjaavan keskusyksikön toiminnasta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset siltä osin, kuin ne ovat enintään 10 prosenttia maatalousyrittäjien työterveyshuollon kokonaiskustannuksista.

Maatalousyrittäjän työterveyshuoltoa ohjaavalla keskusyksiköllä on oikeus periä maatalousyrittäjään kohdistamistaan palveluista maksuja ja palkkioita. Maatalousyrittä-

jään kohdistetuista palvelutuotannon maksuista maatalousyrittäjällä tai kunnalla on oikeus saada korvaus siten kuin sairausvakuutuslain 29 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1999.

Tämän lain 1 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin siten, että mainitun keskusyksikön toiminnasta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset korvataan siltä osin kuin ne vuosina 1999—2005 ovat enintään 15 prosenttia maatalouden työterveyshuollon kokonaiskustannuksista ja siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää.

2.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 21 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on laissa 902/1996, sekä

lisätään 17 §:ään sellaisena kuin se on mainitussa laissa 902/1996, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi ja 22 §:ään sellaisena kuin se on osaksi laissa 1206/1996, uusi 4 momentti, seuraavasti:

17 §

Edellä 2 ja 3 momentin mukaisesti laskettua vakuutusmaksua alennetaan 20 prosentilla, jos maatalousyrittäjä on vakuutusmaksun kohdistumisvuotta edeltävän lokakuun 1 päivänä kuulunut työterveyshuoltolaissa (743/1978) tarkoitetun työterveyshuollon piiriin. Alennuksen saaminen edellyttää lisäksi, että mainitun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta työpaikkakäynnistä on edellä mainittuun ajankohtaan mennessä kulunut enintään neljä vuotta. Viimeksi mainitusta edellytyksestä voidaan poiketa, jos työterveyshuoltoon liittymisestä on kulunut enintään neljä vuotta edellyttäen kuitenkin, että työpaikkakäynnin suorittamisesta on sovittu, ja myöhemminkin, jos osoitetaan, että työpaikkakäyntiä ei ole maatalousyrittäjästä riippumattomasta syystä johtuen voitu suorittaa sanotussa ajassa. Ellei vakuutuksen päättymisestä muuta johdu, alennus myönnetään täysin kalenterivuosin sen vuoden loppuun asti, jonka kuluessa edellytykset alennuksen saamiselle päättyvät.

21 §

Maatalousyrittäjän vakuutusmaksu on 17 §:n 2—5 momentissa tarkoitetulla tavalla määräytyvä vakuutusmaksu kaksinkertaisena.

22 §

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaikoksella on oikeus saada terveyskeskuksilta tämän lain 17 §:n 4 momentissa tarkoitetun vakuutusmaksujärjestelmän toimeenpanoa varten tarvittavat tiedot työterveyshuoltoon kuuluvista maatalousyrittäjistä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1999.

Tämän lain 17 §:n 4 momenttia sovelletaan ensimmäisen kerran vakuutusmaksuun, joka kohdistuu vuoteen 2000.

Maatalousyrittäjän, joka on liittynyt työterveyshuoltoon jo ennen tämän lain voimaantuloa, katsotaan täyttävän tämän lain 17 §:n 4 momentissa tarkoitetun työpaikkakäyntiä koskevan edellytyksen neljän vuoden ajan tämän lain voimaantulosta lukien.

Helsingissä 23 päivänä lokakuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkkäre*

2.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 21 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on laissa 902/1996, sekä
lisätään 17 §:ään sellaisena kuin se on mainitussa laissa 902/1996, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi ja 22 §:ään sellaisena kuin se on osaksi laissa 1206/1996, uusi 4 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Edellä 2 ja 3 momentin mukaisesti lasketua vakuutusmaksua alennetaan 20 prosentilla, jos maatalousyrittäjä on vakuutusmaksun kohdistumisvuotta edeltävän lokakuun 1 päivänä kuulunut työterveyshuoltolaissa (743/1978) tarkoitetun työterveyshuollon piiriin. Alennuksen saaminen edellyttää lisäksi, että mainitun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta työpaikkakäynnistä on edellä mainittuun ajankohtaan mennessä kulunut enintään neljä vuotta. Viimeksi mainitusta edellytyksestä voidaan poiketa, jos työterveyshuoltoon liittymisestä on kulunut enintään neljä vuotta edellyttäen kuitenkin, että työpaikkakäynnin suorittamisesta on sovittu, ja myöhemminkin, jos osoitetaan, että työpaikkakäyntiä ei ole maatalousyrittäjästä riippumattomasta syystä johtuen voitu suorittaa samotussa ajassa. Ellei vakuutuksen päättymisestä muuta johdu, alennus myönnetään täysin kalenterivuosin sen vuoden loppuun asti, jonka kuluessa edellytykset alennuksen saamiselle päättyvät.

21 §

Maatalousyrittäjien vakuutusmaksu on 17 §:n 2—4 momentissa tarkoitetulla tavalla määräytyvä vakuutusmaksu kaksinkertaisena.

Maatalousyrittäjän vakuutusmaksu on 17 §:n 2—5 momentissa tarkoitetulla tavalla määräytyvä vakuutusmaksu kaksinkertaisena.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 §

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitoksella on oikeus saada terveyskeskuksilta tämän lain 17 §:n 4 momentissa tarkoitetun vakuutusmaksujärjestelmän toimeenpanoa varten tarvittavat tiedot työterveyshuoltoon kuuluvista maatalousyrittäjistä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1999.

Tämän lain 17 §:n 4 momenttia sovelletaan ensimmäisen kerran vakuutusmaksuun, joka kohdistuu vuoteen 2000.

Maatalousyrittäjän, joka on liittynyt työterveyshuoltoon jo ennen tämän lain voimaantuloa, katsotaan täyttävän tämän lain 17 §:n 4 momentissa tarkoitetun työpaikkakäyntiä koskevan edellytyksen neljän vuoden ajan tämän lain voimaantulosta lukien.
